

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (трети състав)

21 октомври 2021 година*

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси — Директива 2014/42/ЕС — Обезпечаване и конфискация на средства и облаги от престъпна дейност в Европейския съюз — Приложно поле — Конфискация на незаконно придобити активи — Икономическа изгода, произтичаща от престъпление, за което няма осъдено лице — Член 4 — Конфискация — Член 5 — Разширена конфискация — Член 6 — Конфискация по отношение на трети лица — Условия — Конфискация на парична сума, за която трето лице претендира, че му принадлежи — Трето лице, което няма право да се конституира като страна в производството за конфискация — Член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз“

По съединени дела C-845/19 и C-863/19

с предмет преюдициални запитвания, отправени на основание член 267 ДФЕС от Апелативен съд Варна (България) с актове от 7 ноември 2019 г. (C-845/19) и от 19 ноември 2019 г. (C-863/19), постъпили в Съда съответно на 19 и 26 ноември 2019 г., в рамките на наказателни производства срещу

DR (C-845/19),

TS (C-863/19),

при участието на

Окръжна прокуратура Варна

СЪДЪТ (трети състав),

състоящ се от: А. Prechal, председател на втори състав, изпълняваща функцията на председател на трети състав, J. Passer F. Biltgen, L. S. Rossi (докладчик) и N. Wahl, съдии,

генерален адвокат: P. Pikamäe,

секретар: R. Schiano, администратор,

предвид изложеното в писмената фаза на производството и в съдебното заседание от 13 януари 2021 г.,

* Език на производството: български.

като има предвид становищата, представени:

- за Окръжна прокуратура, от И. Тодоров и В. Чавдаров, в качеството на представители,
- за българското правителство, от М. Георгиева, Цв. Митова и Е. Петранова, в качеството на представители
- за австрийското правителство, от J. Schmoll и F. Zeder, в качеството на представители
- за Европейската комисия, първоначално от S. Grünheid, Й. Маринова и R. Troosters, а впоследствие от S. Grünheid и Й. Маринова, в качеството на представители

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 24 март 2021 г.,

постанови настоящото

Решение

- 1 Преюдициалните запитвания се отнасят до тълкуването на член 2 от Директива 2014/42/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 година за обезпечаване и конфискация на средства и облаги от престъпна дейност в Европейския съюз (ОВ L 127, 2014 г., стр. 39), както и на член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“).
- 2 Запитванията са отправени в рамките на наказателни производства, образувани срещу DR (С-845/19) и TS (С-863/19) (наричани по-нататък заедно „заинтересованите лица“) по повод на искания за отнемане в полза на държавата — след осъждането им за държане с цел разпространение на наркотични вещества — на парични суми, за които заинтересованите лица твърдят, че принадлежат на трети лица.

Правна уредба

Правото на Съюза

Рамково решение 2004/757/ПВР

- 3 Рамково решение 2004/757/ПВР на Съвета от 25 октомври 2004 година за установяване на минималните разпоредби относно съставните елементи на наказуемите деяния и прилаганите наказания в областта на трафика на наркотици (ОВ L 335, 2004 г., стр. 8; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 66) предвижда в член 2, който е озаглавен „Престъпления, свързани с трафика на наркотици и прекурсори“:

„1. Всяка държава членка предприема необходимите мерки, за да гарантира, че следните видове умишлени деяния, когато са извършени неправомерно, са наказуеми:

- а) производството, получаването, добиването, подготовката, предлагането, пускането на пазара, разпространението, продажбата, доставянето, независимо при какви условия, дилърството, експедицията, транзитното изпращане, транспортирането[, вносът] или износът на наркотици;

[...]

- в) притежаването или покупката на наркотици с цел упражняване на дейностите, изброени в буква а);

[...]“.

- 4 Съгласно член 4, параграф 2, буква б) от посоченото рамково решение:

„Всяка държава членка предприема необходимите мерки, за да гарантира, че за престъпленията, посочени в член 2, параграф 1, букви а), б) и в), се налага наказание лишаване от свобода най-малко от пет до десет години за всеки от следните случаи:

[...]

- б) престъплението се отнася за наркотици, които са измежду най-вредните за здравето, т.е. такива, които водят до причиняване на значителна вреда за здравето на редица лица“.

Директива 2014/42

- 5 Съгласно съображения 11, 19—21, 33 и 38 от Директива 2014/42:

„(11) Необходимо е да бъде изяснено съществуващото понятие за облаги от престъпна дейност, така че да включва преките облаги от престъпна дейност и всички непреки ползи, включително последващо повторно инвестиране или преобразуване на преки облаги. Следователно облагите могат да включват всякакво имущество, включително когато е било изцяло или частично преобразувано или превърнато в друго имущество, или когато е било смесено с имущество, придобито от законни

източници, до стойността, на която се оценяват смесените облаги. Те могат да включват и приходите или другите ползи, произтичащи от облагите от престъпна дейност, или от имуществото, в което облагите са били преобразувани или превърнати, или с което са били смесени.

[...]

- (19) Престъпната дейност на престъпните групи е с широк обхват. При воденето на ефективна борба с организираната престъпна дейност е възможно да има ситуации, когато е целесъобразно осъдителната присъда да бъде последвана от конфискация не само на имуществото, свързано с конкретно престъпление, но и на друго имущество, за което съдът постанови, че представлява облага от други престъпления. Този подход се обозначава като „разширена конфискация“. [...]
- (20) При определяне на това дали дадено престъпление води до икономически облаги държавите членки могат да вземат предвид начина на извършване (*modus operandi*), например [дали] условие за извършване на престъпление е то да е извършено в контекста на организираната престъпност или с умисъл за генериране на редовни печалби от престъпления. Това обаче не следва да засяга възможността да се прибегва към разширена конфискация.
- (21) Разширената конфискация следва да бъде възможна, когато съдът е установил по удовлетворителен начин, че въпросното имущество е придобито чрез престъпно поведение. Това не означава, че трябва да се установи, че въпросното имущество е придобито чрез престъпно поведение. Държавите членки могат да предвидят, например, че би било достатъчно съдът да разгледа баланса между вероятностите или да направи разумно предположение, че е в значителна степен по-вероятно въпросното имущество да е било придобито чрез престъпно поведение, отколкото чрез други дейности. В този контекст съдът трябва да разгледа конкретните обстоятелства по случая, включително фактите и наличните доказателства, въз основа на които би могло да се постанови решение за разширена конфискация. Фактът, че имуществото на лицето е несъразмерно спрямо законните му доходи, би могъл да бъде сред фактите, които дават основание на съда да направи извода, че имуществото е придобито чрез престъпно поведение. Държавите членки биха могли също така да предвидят изискване за определен период от време, в който имуществото би могло да се счита за придобито чрез престъпно поведение.

[...]

- (33) Настоящата директива засяга в значителна степен правата на лицата, не само на заподозрените лица или обвиняемите, но и на трети лица, които не са обект на наказателно преследване. Следователно е необходимо да бъдат предвидени специални гаранции и правни средства за защита, за да се гарантира спазването на техните основни права при прилагането на настоящата директива. Това включва правото на трети лица, които твърдят, че са собственици на въпросното имущество или че притежават други вещни права („*ius in re*“) като право на плодopolзване, да бъдат изслушани. Решението за обезпечаване на имущество се съобщава на засегнатото лице по най-бързия начин след неговото изпълнение. Независимо от това компетентните органи могат да отложат съобщаването на такива решения на засегнатото лице поради съображения, свързани с разследването.

[...]

(38) Настоящата директива зачита основните права и спазва принципите, признати от [Хартата] и Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи[, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г.], в съответствие с тълкуването им в съдебната практика на Европейския съд по правата на човека. Настоящата директива следва да се прилага в съответствие с тези права и принципи. Настоящата директива не следва да засяга националното право във връзка с правната помощ и не създава никакви задължения за системите за правна помощ на държавите членки, които следва да се прилагат в съответствие с Хартата и [Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи]“.

6 Член 1 от Директива 2014/42, озаглавен „Предмет“, гласи:

„1. С настоящата директива се установяват минималните правила за обезпечаването на имущество с оглед на евентуална последваща конфискация и за конфискацията на имущество при наказателни дела.

2. Настоящата директива не засяга процедурите, които държавите членки могат да използват за конфискуване на въпросното имущество“.

7 Член 2 от тази директива, озаглавен „Определения“, гласи:

„За целите на настоящата директива се прилагат следните определения:

1) „облага“ означава всяка икономическа изгода, придобита, пряко или косвено чрез престъпление; тя може да се изразява във всяка форма на имущество и да включва всяко последващо повторно инвестиране или преобразуване на преки облаги и всякакви стойностни ползи;

2) „имущество“ означава имущество от всеки вид, независимо дали е материално или нематериално, движимо или недвижимо, и правните документи или инструменти, които доказват право на собственост или други права върху това имущество;

[...]

4) „конфискация“ означава окончателно отнемане на имущество, постановено от съд във връзка с престъпление;

[...]“.

8 Член 3 от посочената директива, озаглавен „Обхват“, предвижда следното:

„Настоящата директива се прилага за престъпления, попадащи в обхвата на:

[...]

ж) Рамково решение [2004/757];

[...]“.

9 Член 4 от Директива 2014/42 е озаглавен „Конфискация“ и в параграф 1 гласи:

„Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да може да се извърши конфискацията, изцяло или частично, на средства на престъпление и на облаги или на имущество, чиято стойност съответства на тези средства на престъпление или облаги, при условие че има влязла в сила осъдителна присъда за извършено престъпление, включително в резултат на неприсъствено производство“.

10 Член 5 от посочената директива, озаглавен „Разширена конфискация“, гласи:

„1. Държавите членки приемат необходимите мерки, за да може да се извърши конфискацията, изцяло или частично, на имущество, принадлежащо на лице, осъдено за престъпление, което може да доведе пряко или косвено до икономическа полза, когато съдът — въз основа на обстоятелствата по делото, включително конкретните факти и наличните доказателства, като например доказателство, че стойността на имуществото е несъразмерна спрямо законните доходи на осъденото лице, е убеден, че въпросното имущество е придобито чрез престъпно поведение.

2. За целите на параграф 1 от настоящия член понятието „престъпление“ включва най-малко следното:

[...]

а) престъпление, което се наказва в съответствие с приложимия инструмент, посочен в член 3 или в случай че въпросният инструмент не предвижда праг за наказанието в съответствие с приложимото национално право, с наказание лишаване от свобода с максимален срок от не по-малко от четири години“.

11 Член 6 от посочената директива, озаглавен „Конфискация по отношение на трети лица“, предвижда:

„1. Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да може да се извърши конфискацията на облаги или на друго имущество, чиято стойност съответства на облагите, прехвърлени пряко или косвено от заподозряното лице или обвиняемия на трети лица, или които трети лица са придобили от заподозряно лице или обвиняем, най-малко в случаите когато тези лица са знаели или е трябвало да знаят, че целта на прехвърлянето или придобиването е да се избегне конфискация, въз основа на конкретни факти и обстоятелства, включително че прехвърлянето или придобиването е извършено безплатно или срещу сума, която е значително по-ниска от пазарната стойност.

2. Параграф 1 се тълкува така, че да не се засягат правата на добросъвестни трети лица“.

12 Член 8 от същата директива, озаглавен „Предпазни клаузи“, предвижда:

„1. Държавите членки предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че лицата, засегнати от предвидените в настоящата директива мерки, имат право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес, за да защитават правата си.

[...]

6. Държавите членки вземат необходимите мерки, за да гарантират, че всяко решение за конфискация е мотивирано и решението се съобщава на засегнатото лице. Държавите членки предвиждат ефективна възможност за лице, срещу което е постановена конфискацията, да оспорва решението пред съд.

7. Без да се засягат [Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство (ОВ L 142, 2012 г., стр. 1) и Директива 2013/48/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2013 година относно правото на достъп до адвокат в наказателното производство и в производството по европейска заповед за арест и относно правото на уведомяване на трето лице при задържане и на осъществяване на връзка с трети лица и консулски органи през периода на задържане (ОВ L 294, 2013 г., стр. 1)], лица, чието имущество е засегнато от решение за конфискация, имат право на достъп до адвокат по време на производството за конфискация във връзка с определянето на облагите и средствата на престъплението, за да могат да защитават правата си. Засегнатите лица се уведомяват за това свое право.

8. При посоченото в член 5 производство засегнатото лице има ефективна възможност да оспори обстоятелствата по случая, включително конкретните факти и наличните доказателства, въз основа на които въпросното имущество се разглежда като имущество, придобито чрез престъпно поведение.

9. Трети лица имат право да претендират за право на собственост или други вещни права, включително в случаите, посочени в член 6.

[...]“.

Българското право

НК

13 Член 53 от Наказателния кодекс (наричан по-нататък „НК“) гласи:

„(1) Независимо от наказателната отговорност отнемат се в полза на държавата:

- а) вещите, които принадлежат на виновния и са били предназначени или са послужили за извършване на умишлено престъпление; когато вещите липсват или са отчуждени, присъжда се тяхната равностойност;
- б) вещите, които принадлежат на виновния и са били предмет на умишлено престъпление — в случаите, изрично предвидени в особената част на този кодекс.

(2) Отнемат се в полза на държавата и:

- а) вещите, предмет или средство на престъплението, притежаването на които е забранено,
и

б) пряката и непряката облага, придобити чрез престъплението, ако не подлежат на връщане или възстановяване; когато облагата липсва или е отчуждена, присъжда се нейната равностойност.

(3) По смисъла на ал. 2, буква „б“:

1. пряка облага е всяка икономическа полза, настъпила като непосредствена последица от престъплението;
2. непряка облага е всяка икономическа полза, настъпила в резултат на разпореждане с пряката облага, както и всяко имущество, получено в резултат на последващо пълно или частично преобразуване на пряка облага, включително, когато е била смесена с имущество, придобито от законни източници; на отнемане подлежи имуществото до стойността на включената пряка облага заедно с настъпилите увеличения на имуществото, ако са пряко свързани с разпореждането или преобразуването на пряката облага и включването на пряката облага в имуществото“.

14 Член 354а от НК гласи:

„(1) Който без надлежно разрешително произведе, преработи, придобие или държи наркотични вещества или техни аналози с цел разпространение, или разпространява наркотични вещества или техни аналози, се наказва за високорискови наркотични вещества или техни аналози — с лишаване от свобода от две до осем години и с глоба от пет хиляди до двадесет хиляди лева [(BGN), около 2 500—10 000 EUR], а за рисков наркотични вещества или техни аналози — с лишаване от свобода от една до шест години и с глоба от две хиляди до десет хиляди лева [около 1 000—5 000 EUR]. [...]

[...]

(3) Който без надлежно разрешително придобие или държи наркотични вещества или техни аналози, се наказва:

1. за високорискови наркотични вещества или техни аналози — с лишаване от свобода от една до шест години и с глоба от две хиляди до десет хиляди лева;
2. за рисков наркотични вещества или техни аналози — с лишаване от свобода до пет години и с глоба от хиляда до пет хиляди лева [около 500—2 500 EUR].

[...]“.

НПК

15 Член 306, алинея 1, точка 1 от Наказателно-процесуалния кодекс (наричан по-нататък „НПК“) предвижда:

„(1) Съдът може да се произнесе и с определение по въпросите относно:

1. определяне на общо наказание на основание чл. 25, 27 и прилагането на чл. 53 от [НК].

[...]“.

Споровете в главните производства и преюдициалните въпроси

- 16 На 21 февруари 2019 г. в град Варна (България) DR и TS без разрешително са държали с цел разпространение високорискови наркотични вещества. Те са осъдени за това престъпление на основание член 354а от НК, като са им наложени съответно наказание лишаване от свобода за срок от една година и глоба в размер на 2 500 BGN (около 1 250 EUR) и наказание лишаване от свобода за срок от две години, изпълнението на което е отложено за срок от четири години, и глоба в размер на 5 000 BGN (около 2 500 EUR).
- 17 При претърсване в жилище, в което DR е живеел с майка си, дядо си и баба си, както и в лекия му автомобил, извършено в рамките на досъдебното наказателно производство от компетентните органи, те откриват парична сума в размер на 4 447,06 BGN (около 2 200 EUR).
- 18 При претърсване в жилище, в което TS е живеел с майка си, извършено също в рамките на досъдебното наказателно производство, посочените органи откриват парична сума в размер на 9 324,25 BGN (около 4 800 EUR).
- 19 След осъждането на заинтересованите лица Окръжна прокуратура Варна (наричана по-нататък „прокуратурата“) иска от Варненския окръжен съд, като първоинстанционен съд, отнемането в полза на държавата на посочените парични суми по реда на член 306, алинея 1, точка 1 от НПК. Първоинстанционният съд разглежда искането на прокуратурата в открито съдебно заседание, в което участие вземат заинтересованите лица и двамата им адвокати.
- 20 Пред този съд DR заявява, че посочената в точка 17 от настоящото решение парична сума е собственост на баба му и че тя я е придобила чрез банков кредит. Освен това той представя писмено доказателство, с което се установява, че през декември 2018 г. тя е изтеглила от банковата си сметка сумата от 7 000,06 BGN (около 3500 EUR). Бабата на DR не участва в проведеното пред първата инстанция съдебно производство, тъй като българското право не предвижда възможност тя да участва в него като самостоятелна страна, различна от извършителя на съответното престъпление. Тя не е разпитана и като свидетел.
- 21 В рамките на това производство TS от своя страна заявява, че посочената в точка 18 от настоящото решение парична сума е собственост на майка му и на сестра му. Във връзка с това той представя писмено доказателство, от което се установява, че през март 2018 г. майка му е сключила с банка ДСК ЕАД договор за потребителски кредит в размер на 17 000 BGN (около 8 500 EUR). Майката на TS също не е могла да участва в първоинстанционното производство. Тя обаче е разпитана като свидетел относно паричната сума, открита в жилището, в което е живеела със сина си.
- 22 Първоинстанционният съд отказва да разреши отнемането на разглежданите по главното производство парични суми, тъй като приема, че престъплението, за което са осъдени заинтересованите лица, а именно държане на наркотични вещества с цел разпространението им, не може да генерира икономически ползи. Във връзка с това тази юрисдикция счита, че макар по разглежданите в главното производство дела да са налице доказателства, а именно свидетелски показания, че заинтересованите лица са продавали

наркотични вещества, не са налице основанията за отнемане в полза на държавата по член 53, алинея 2 от НК, доколкото прокуратурата не е повдигнала обвинение на заинтересованите лица, че са продавали наркотични вещества и доколкото съществуването на разпространение на наркотични вещества не е установено с осъдителните присъди.

- 23 Прокуратурата внася пред запитващата юрисдикция протест срещу постановеното от първоинстанционния съд определение, като изтъква, че първоинстанционният съд не е приложил член 53, алинея 2 от НК в светлината на Директива 2014/42. Заинтересованите лица не споделят становището на прокуратурата и считат, че на отнемане подлежат единствено материалните активи, които са пряка последица от престъплението, за което са осъдени заинтересованите лица.
- 24 В този контекст Апелативен съд Варна (България) решава да спре производството и да постави на Съда следните преюдициални въпроси, формулирани еднакво по дела С-845/19 и С-863/19:

- „1) Приложима ли е [Директива 2014/42] и [Хартата] по отношение на престъпление, изразяващо се в държане на наркотични вещества с цел тяхното разпространение, осъществено от български гражданин, на територията на РБ и когато евентуалната икономическа облага също е реализирана и се намира в РБ?
- 2) При евентуален положителен отговор на първия въпрос, какво следва да се разбира под понятието „икономическа изгода, придобита косвено чрез престъпление“, съобразно чл. 2 § 1 от Директива [2014/42] и парична сума, установена и иззета от жилище, обитавано от осъденото лице и неговото семейство, и от лек автомобил, управляван от него, може ли да съставлява такава?
- 3) Следва ли чл. 2 от Директива [2014/42] да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба като тази по чл. 53, ал. 2 от [НК], която не предвижда отнемане на „икономическа изгода, придобита косвено чрез престъпление“?
- 4) Следва ли чл. 47 от [Хартата] да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба като тази по чл. 306, ал.1, т.1 от [НПК], даваща възможност да бъде отнета в полза на държавата парична сума, за която се твърди, че е собственост на лице, различно от лицето, извършило престъплението, без за това трето лице да съществува възможност да бъде конституирано като страна в това производство и да му бъде осигурен пряк достъп до правосъдие?“.

По преюдициалните въпроси

По първия въпрос

- 25 С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали Директива 2014/42 трябва да се тълкува в смисъл, че държането на наркотични вещества с цел разпространението им попада в приложното ѝ поле дори когато всички елементи от състава на това престъпление са ограничени в една-единствена държава членка.

- 26 Най-напред, следва да се установи дали престъпление като разглежданото в главните производства, изразяващо се в държане на наркотични вещества с цел тяхното разпространение по смисъла на член 354а, алинея 1 от НК, попада в материалния обхват на Директива 2014/42.
- 27 В това отношение следва да се отбележи, че в член 3 *initio* от посочената директива се изброяват престъпленията, за които се прилага Директивата, а именно попадащите в обхвата на правните инструменти, посочени в букви а)–к) от този член.
- 28 По-специално съгласно член 3, буква ж) от Директива 2014/42 тя се прилага за престъпленията, попадащи в обхвата на Рамково решение 2004/757.
- 29 В член 2, параграф 1, буква в) от посоченото рамково решение сред тези престъпления е включено притежаването или покупката на наркотици с цел упражняване на дейностите, изброени в член 2, параграф 1, буква а) от Рамковото решение, а именно разпространението и продажбата на наркотици.
- 30 Ето защо престъпление като посоченото в точка 26 от настоящото решение попада в материалния обхват на Директива 2014/42.
- 31 Що се отнася до поставения въпрос, следва да се отбележи, че Директива 2014/42 се основава по-специално на член 83, параграф 1 ДФЕС.
- 32 Съгласно член 83, параграф 1, първа алинея ДФЕС Европейският съюз може да установи минимални правила относно определянето на престъпленията и на санкциите в областта на особено тежката престъпност с трансгранично измерение, произтичащо от естеството или последиците на тези деяния или от особена необходимост за общо противодействие. Освен това, както следва от втора алинея от посочения параграф, „незакон[ният] трафик на наркотици“ е една от тези области на престъпност.
- 33 Поради това държането на наркотични вещества с цел разпространението им попада в област на особено тежка престъпност с трансгранично измерение, което може да произтича по-специално от естеството или последиците на това деяние по смисъла на член 83, параграф 1 ДФЕС, така че на основание на тази разпоредба законодателят на Съюза е компетентен да приема минимални правила за хармонизиране относно определянето на престъпленията и на санкциите в разглежданата област, без тази компетентност да обхваща единствено положенията, при които елементите от състава на конкретно престъпление не са ограничени в една-единствена държава членка. Впрочем такова ограничение не следва и от разпоредбите на Директива 2014/42.
- 34 По изложените съображения на първия въпрос следва да се отговори, че Директива 2014/42 трябва да се тълкува в смисъл, че държането на наркотични вещества с цел разпространението им попада в приложното ѝ поле дори когато всички елементи от състава на това престъпление са ограничени в една-единствена държава членка.

По втория и третия въпрос

- 35 Като начало следва да се припомни, че в рамките на въведеното с член 267 ДФЕС производство за сътрудничество между националните юрисдикции и Съда той трябва да даде на националния съд полезен отговор, който да му позволи да реши спора, с който е

сезиран. С оглед на това при необходимост Съдът трябва да преформулира въпросите, които са му зададени. Всъщност задача на Съда е да тълкува всички разпоредби от правото на Съюза, които са необходими на националните юрисдикции, за да се произнасят по споровете, с които са сезирани, дори тези разпоредби да не са изрично посочени във въпросите, отправени от тези юрисдикции до Съда (решение от 8 май 2019 г., PI, C-230/18, EU:C:2019:383, т. 42 и цитираната съдебна практика).

- 36 Вторият и третият въпрос се отнасят до тълкуването на понятието „икономическа изгода, придобита [...] косвено чрез престъпление“, съдържащо се в член 2, точка 1 от Директива 2014/42.
- 37 По-конкретно с тези въпроси запитващата юрисдикция иска по същество да се установи, от една страна, дали тази разпоредба трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която не предвижда отнемане на икономическа изгода, придобита косвено чрез престъпление, и от друга страна, дали паричните суми, иззети от жилищата на заинтересованите лица и на техните семейства, както и от използвания от едно от заинтересованите лица лек автомобил, съставляват такава икономическа изгода.
- 38 В това отношение следва да се уточни, че понятието „икономическа изгода, придобита [...] косвено чрез престъпление“, попада в обхвата на определението на понятието „облага“, съдържащо се в член 2, точка 1 от Директива 2014/42, съгласно което „облага“ е „всяка икономическа изгода, придобита пряко или косвено чрез престъпление“, която „може да се изразява във всяка форма на имущество и да включва всяко последващо повторно инвестиране или преобразуване на преки облаги и всякакви стойностни ползи“.
- 39 Както следва от точка 2.6 от обяснителния меморандум към Предложението за директива на Европейския парламент и на Съвета за обезпечаване и конфискация на облаги от престъпна дейност в Европейския съюз (COM(2012) 85 final), което е в основата на Директива 2014/42, определението на понятието „облага“ по смисъла на тази директива е разширено в сравнение с определението на това понятие в Рамково решение 2005/212/ПВР на Съвета от 24 февруари 2005 година относно конфискация на облаги, средства и имущество от престъпления (ОВ L 68, 2005 г., стр. 49; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 147), за да включи възможността за конфискация на всички стойностни ползи, придобити в резултат на облаги от престъпна дейност, включително непреките облаги.
- 40 Освен това, както отбелязва генералният адвокат в точка 49 от заключението си, като се позовава изрично на преките или косвените изгоди в член 2, точка 1 от Директива 2014/42, законодателят на Съюза не е искал да създаде две отделни понятия, които да са независими едно от друго. Всъщност, както следва от съображение 11 от тази директива, понятието „облага“ е изяснено в нея, така че да включва не само пряко произтичащото от съответното престъпление имущество, но също и всички преобразувания на това имущество, както и всякакви стойностни ползи, произтичащи от него.
- 41 В случая от актовете за преюдициално запитване е видно, че както следва от член 53, алинея 2 от НК, националната правна уредба предвижда отнемане на „пряката и непряката облага, придобити чрез престъплението“. Освен това в член 53, алинея 3 от НК се уточнява, че „непряка облага е всяка икономическа полза, настъпила в резултат на разпореждане с пряката облага, както и всяко имущество, получено в резултат на последващо пълно или частично преобразуване на пряка облага“.

- 42 В този смисъл се налага изводът, че разглежданата в главното производство правна уредба действително предвижда отнемане на икономическа изгода, придобита косвено чрез престъпление по смисъла на член 2, точка 1 от Директива 2014/42, освен ако не се установи друго при проверка от страна на запитващата юрисдикция, която единствена е компетентна да тълкува националното право.
- 43 Във всички случаи, дори да се предположи, че тази директива е транспонирана непълно или неправилно в българското право, в съответствие с постоянната практика на Съда дадена държава членка не може да се позовава на нея срещу частноправен субект, за да остави без приложение разпоредба от вътрешното право, която ѝ противоречи, така че да породи задължения за него (вж. в този смисъл решение от 8 октомври 2020 г., *Subdelegación del Gobierno en Toledo* (Последици от решение *Zaizoune*), С-568/19, ЕУ:С:2020:807, т. 35 и цитираната съдебна практика).
- 44 Същевременно от самия текст на член 2, точка 1 от Директива 2014/42 е видно, че за да бъде квалифицирана като „облага“ икономическата изгода, независимо дали е пряка или косвена, при всички случаи трябва да произтича от престъпление.
- 45 В случая, както е видно от актовете за преюдициално запитване, от една страна, заинтересованите лица са осъдени за държане с цел разпространение на високорискови наркотични вещества, като само по себе си това престъпление не е от естество да породи икономическа изгода. От друга страна, макар да има доказателства, че заинтересованите лица са продавали наркотични вещества, те не са били нито преследвани, нито осъдени за такова престъпление.
- 46 При тези обстоятелства, за да се даде полезен отговор на запитващата юрисдикция, в съответствие със съдебната практика, цитирана в точка 35 от настоящото решение, следва да се приеме, че с втория и третия си въпрос тази юрисдикция иска по същество да се установи дали Директива 2014/42 трябва да се тълкува в смисъл, че предвижда само конфискация на имуществото, което съставлява „икономическа изгода“, произтичаща от престъплението, за което извършителят на това престъпление е бил осъден, или предвижда също и конфискация на имущество, което принадлежи на извършителя и за което има доказателства, че представлява икономическа изгода, произтичаща от друго престъпно поведение.
- 47 Съгласно член 1, параграф 1 от Директива 2014/42 с нея по-специално се установяват минимални правила за конфискацията на имущество при наказателни дела.
- 48 По-конкретно съгласно членове 4, 5 и 6 Директивата изисква от държавите членки да предвидят извършването на такава конфискация в три хипотези, които следва да се разгледат последователно.
- 49 На първо място, що се отнася до член 4, параграф 1 от посочената директива, той задължава държавите членки да предприемат необходимите мерки, за да може да се извърши конфискацията, изцяло или частично, по-специално на облаги, а именно на икономически изгоди, придобити пряко или косвено чрез престъпление, при условие че има влязла в сила осъдителна присъда за извършено престъпление, включително постановена в резултат на неприсъствено производство.

- 50 В това отношение следва да се отбележи, че макар тази разпоредба да се отнася до влязла в сила осъдителна присъда за престъпление, в нея все пак не се уточнява дали това престъпление задължително трябва да е престъплението, от което произтича въпросната облага, или може да става въпрос за друго престъпление, което евентуално е свързано с първото.
- 51 Както отбелязва по същество генералният адвокат в точка 56 от заключението си, приложното поле на член 4, параграф 1 от Директива 2014/42 може да се разбере по-добре с оглед на случая на конфискация, предвиден в член 5 от тази директива, както и в светлината на съображение 19 от нея.
- 52 Съгласно член 5 от Директива 2014/42 държавите членки са длъжни да приемат необходимите мерки, за да може да се извърши конфискацията, изцяло или частично, на имущество, принадлежащо на лице, осъдено за престъпление, което може да доведе пряко или косвено до икономическа полза, когато съдът — въз основа на обстоятелствата по делото, включително конкретните факти и наличните доказателства, е убеден, че въпросното имущество е придобито чрез престъпно поведение.
- 53 Съображение 19 от посочената директива пък гласи, че при воденето на ефективна борба с организираната престъпна дейност е възможно да има ситуации, когато е целесъобразно осъдителната присъда да бъде последвана от конфискация не само на имуществото, свързано с конкретно престъпление, но и на друго имущество, за което съдът постанови, че представлява облага от други престъпления. Съгласно същото съображение този подход се обозначава като „разширена конфискация“ по смисъла на член 5 от посочената директива.
- 54 Ето защо следва да се приеме, че посочената в член 5 разширена конфискация обхваща случаите, в които член 4 от същата директива не може да се приложи поради липсата на връзка между въпросното имущество и престъплението, за което има влязла в сила осъдителна присъда.
- 55 Следователно член 4 от Директива 2014/42 във връзка с член 5 и съображение 19 от същата директива трябва да се тълкува в смисъл, че за целите на прилагането му е необходимо облагата, чиято конфискация се предвижда, да произтича от престъплението, за което неговият извършител е осъден с влязла в сила присъда.
- 56 В случая, както следва от точка 45 от настоящото решение, доколкото престъплението държане с цел разпространение на високорискови наркотични вещества, за което заинтересованите лица са осъдени с влязла в сила присъда, само по себе си не е от естество да породи икономическа изгода, то паричните суми, чиято конфискация се иска, не биха могли да произтичат от това престъпление.
- 57 От това следва, че конфискацията на такива парични суми не е предвидена в член 4, параграф 1 от Директива 2014/42.
- 58 На второ място, що се отнася до член 5 от Директива 2014/42 и след като бе уточнено, че посоченото в него понятие „имущество“ съгласно член 2, точка 2 от тази директива обхваща имущество „от всеки вид“, а следователно и парични суми, следва да се отбележи, че както е видно от текста на параграф 1 от посочения член 5, той изисква да са изпълнени три кумулативни условия, за да се конфискува дадено имущество.

- 59 Първо, лицето, на което принадлежи имуществото, трябва да бъде осъдено за „престъпление“.
- 60 В това отношение в член 5, параграф 2 от Директива 2014/42 се уточнява, че понятието „престъпление“, както следва от параграф 2, буква д), включва най-малко престъпление, което се наказва в съответствие с приложимия инструмент, посочен в член 3 от тази директива, с наказание лишаване от свобода с максимален срок от не по-малко от четири години.
- 61 В случая, както бе констатирано в точка 29 от настоящото решение, държането на наркотични вещества с цел разпространението им е престъпление, което се наказва в съответствие с член 2, параграф 1, буква в) от Рамково решение 2004/757, към което препраща член 3, буква ж) от Директива 2014/42.
- 62 Освен това, що се отнася до изискването, посочено в точка 60 от настоящото решение, за престъплението да се налага наказание лишаване от свобода с максимален срок от не по-малко от четири години, следва да се отбележи, че съгласно член 4, параграф 2, буква б) от посоченото рамково решение максималното наказание, предвидено за престъплението по член 2, параграф 1, буква в), е най-малко пет години, по-специално когато престъплението се отнася за наркотици, които са измежду най-вредните за здравето.
- 63 В случая, както е видно от актовете за преюдициално запитване, заинтересованите лица са осъдени за държането на високорискови наркотични вещества, което показва, че тези осъдителни присъди са за престъпления, отнасящи се до наркотици, които са измежду най-вредните за здравето по смисъла на член 4, параграф 2, буква б) от Рамково решение 2004/757, поради което за извършеното от тях престъпление изглежда действително се налага наказание лишаване от свобода с максимален срок от не по-малко от четири години.
- 64 Второ, престъплението, за което лицето е осъдено, трябва да може да доведе пряко или косвено до икономическа полза.
- 65 В това отношение в съображение 20 от Директива 2014/42 се посочва, че при определяне на това дали дадено престъпление води пряко или косвено до такива ползи „държавите членки могат да вземат предвид начина на извършване (modus operandi), например [дали] условие за извършване на престъпление е то да е извършено в контекста на организираната престъпност или с умисъл за генериране на редовни печалби от престъпления“. Във второто изречение от посоченото съображение обаче се уточнява, че вземането предвид на посочения начин на извършване „не следва да засяга възможността да се прибегва към разширена конфискация“.
- 66 Ето защо в настоящия случай запитващата юрисдикция ще трябва да прецени дали разглежданото в главното производство престъпление, изразяващо се в държане на високорискови наркотични вещества с цел тяхното разпространение, може да доведе пряко или косвено до икономическа полза, като при необходимост вземе предвид начина на извършване на престъплението и по-специално обстоятелството, че то е извършено в контекста на организираната престъпност или с умисъл за генериране на редовни печалби от престъпления.

- 67 Трето, както следва от съображение 21 от Директива 2014/42, при всички случаи съдът въз основа на обстоятелствата по делото, включително конкретните факти и наличните доказателства, трябва да установи по удовлетворителен начин, че въпросното имущество е придобито чрез престъпно поведение. В това отношение, както е предвидено в член 5, параграф 1 от Директива 2014/42, запитващата юрисдикция може по-специално да вземе предвид несъразмерността между стойността на въпросното имущество и законните доходи на осъденото лице. Съгласно текста на член 8, параграф 8 от Директива 2014/42 посоченото лице трябва същевременно да има ефективна възможност да оспори обстоятелствата по случая, включително конкретните факти и наличните доказателства, въз основа на които въпросното имущество се разглежда като имущество, придобито чрез престъпно поведение.
- 68 На трето място, що се отнася до член 6 от Директива 2014/42 във връзка с конфискацията по отношение на трети лица, с него държавите членки се призовават да предприемат необходимите мерки, за да може да се извърши конфискацията на облаги или на друго имущество, чиято стойност съответства на облагите, прехвърлени пряко или косвено от заподозряното лице или обвиняемия на трети лица, или които трети лица са придобили от заподозряно лице или обвиняем, най-малко в случаите, когато тези лица са знаели или е трябвало да знаят, че целта на прехвърлянето или придобиването е да се избегне конфискация.
- 69 В това отношение следва да се отбележи, че предвидената в член 6 от Директива 2014/42 конфискация предполага да се установи наличието на прехвърляне на облаги на трето лице или на придобиване на такива облаги от трето лице, както и знанието на третото лице, че това прехвърляне или придобиване има за цел заподозряното лице или обвиняемият да избегне конфискацията.
- 70 В актовете за преюдициално запитване обаче не се посочва, че случаят в главните производства е такъв, поради което член 6 от Директива 2014/42 не изглежда да е релевантен за тези дела.
- 71 По изложените съображения на втория и третия въпрос следва да се отговори, че Директива 2014/42 трябва да се тълкува в смисъл, че не предвижда само конфискацията на имущество, което съставлява икономическа изгода, произтичаща от престъплението, за което извършителят на това престъпление е бил осъден, а че предвижда и конфискацията на имущество, което принадлежи на извършителя и за което сезираният с делото национален съд е убеден, че е придобито чрез друго престъпно поведение, при спазване на гаранциите, предвидени в член 8, параграф 8 от тази директива, и при условие че престъплението, за което посоченият извършител е осъден, е сред изброените в член 5, параграф 2 от посочената директива, и че това престъпление може да доведе пряко или косвено до икономическа полза по смисъла на същата директива.

По четвъртия въпрос

- 72 С четвъртия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да установи дали член 47 от Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която позволява отнемането в полза на държавата на имущество, за което се твърди, че принадлежи на лице, различно от извършителя на разглежданото престъпление, без това лице да има възможност да се конституира като страна в производството за конфискация.

- 73 Следва да се припомни, че приложното поле на Хартата спрямо действията на държавите членки е определено в член 51, параграф 1 от същата, съгласно който разпоредбите на Хартата се отнасят за държавите членки единствено когато те прилагат правото на Съюза (решение от 14 януари 2021 г., Окръжна прокуратура Хасково и Апелативна прокуратура Пловдив, С-393/19, EU:C:2021:8, т. 30 и цитираната съдебна практика).
- 74 В настоящия случай от актовете за преюдициално запитване се установява, че член 53, алинея 2, буква б) от НК е въведен със Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ДВ, бр. 7 от 22 януари 2019 г.) и че с този закон се цели прилагането в българското право на Директива 2014/42 по смисъла на член 51, параграф 1 от Хартата. Ето защо при приемането на този закон, българският законодател е бил длъжен да зачита основните права, закрепени в член 47 от Хартата.
- 75 Съгласно член 47, първа и втора алинея от Хартата всеки, чиито права и свободи, гарантирани от правото на Съюза, са били нарушени, има право на ефективни правни средства за защита пред съд в съответствие с предвидените в този член условия, и по-специално има право неговото дело да бъде гледано справедливо. Освен това предвидените в посочения член 47 основни права са потвърдени със самата Директива 2014/42, член 8, параграф 1 от която гласи, че държавите членки предприемат необходимите мерки, за да гарантират, че лицата, засегнати от предвидените в посочената директива мерки, имат право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес, за да защитават правата си.
- 76 В това отношение следва да се отбележи, че поради общия характер на текста на член 8, параграф 1 от Директива 2014/42 лицата, на които държавите членки трябва да гарантират ефективни правни средства за защита и справедлив съдебен процес, са не само тези, които са признати за виновни за извършването на престъпление, но и третите лица, чието имущество е засегнато от решение за конфискация (вж. по аналогия решение от 14 януари 2021 г., Окръжна прокуратура Хасково и Апелативна прокуратура Пловдив, С-393/19, EU:C:2021:8, т. 61).
- 77 Това тълкуване следва и от съображение 33 от Директива 2014/42, което гласи, че тази директива засяга в значителна степен правата на лицата, не само на заподозрените лица или обвиняемите, но и на трети лица, които не са обект на наказателно преследване, но твърдят, че са собственици на въпросното имущество. Съгласно това съображение следователно е необходимо да бъдат предвидени специални гаранции и правни средства за защита, за да се гарантира спазването на техните основни права при прилагането на посочената директива.
- 78 Както следва от член 8 от Директива 2014/42, в нея се предвиждат редица специални гаранции, за да се гарантира спазването на основните права на тези трети лица при прилагането на посочената директива.
- 79 Сред тези гаранции е и посочената в член 8, параграф 7 от Директивата, съгласно който лица, чието имущество е засегнато от решение за конфискация, имат право на достъп до адвокат по време на производството за конфискация във връзка с определянето на облагите и средствата на престъплението, за да могат да защитават правата си. Освен това съгласно тази разпоредба засегнатите лица трябва да бъдат уведомени за това право.

- 80 С оглед на точки 76 и 77 от настоящото решение и доколкото член 8, параграф 7 от Директива 2014/42 се отнася не само до лицето, обвинено или осъдено за престъпление, а по-общо до лицата, чието имущество е засегнато, тази разпоредба се прилага и по отношение на трети лица, които твърдят, че са собственици на имуществото, чиято конфискация се предвижда, и които съгласно член 8, параграф 9 от тази директива имат право да претендират за право на собственост върху това имущество, включително в предвидените в член 6 от посочената директива случаи.
- 81 Освен това правото на достъп до адвокат по време на производството за конфискация очевидно включва правото на третите лица да бъдат изслушани в рамките на това производство, което съгласно практиката на Съда гарантира на неговия титуляр възможността да изрази надлежно и ефективно становището си (вж. в този смисъл решение от 26 юли 2017 г., Sacko, С-348/16, ЕУ:С:2017:591, т. 34), както се потвърждава в съображение 33 от Директива 2014/42, съгласно което специалните гаранции и правните средства за защита, за да се гарантира спазването на основните права на третите лица при прилагането на тази директива, включват правото на тези лица, които твърдят, че са собственици на въпросното имущество, да бъдат изслушани.
- 82 Така от член 8, параграфи 1, 7 и 9 от Директива 2014/42 следва, че трето лице, което твърди или за което се твърди в рамките на производство за конфискация, че е собственик на имуществото, чиято конфискация се предвижда, трябва да бъде уведомено за правото си да се конституира като страна в рамките на посоченото производство, както и за правото му да бъде изслушано, и да му бъде предоставена възможност да упражни тези права и да претендира за правото си на собственост, преди да бъде взето решение за конфискация на това имущество.
- 83 В случая българското правителство посочва в писменото си становище, представено пред Съда, че съгласно българското право трети лица като разглежданите в главните производства не могат да се конституират като страни в рамките на производството за конфискация по член 306, алинея 1, точка 1 от НПК. Според горепосоченото правителство обаче българското право дава възможност на всяко трето лице, което твърди, че правото му на собственост е било нарушено в рамките на производството за конфискация, да предяви претенциите си пред граждански съд. По-конкретно това трето лице може да предяви ревандикационния иск, уреден в член 108 от Закона за собствеността (ДВ, бр. 92 от 16 ноември 1951 г.).
- 84 Налага се обаче изводът, че наличието на подобен иск в българското право не позволява да се изпълни изискването, произтичащо от член 8, параграфи 1, 7 и 9 от Директива 2014/42, уточнено в точка 82 от настоящото решение. Всъщност с такъв иск третото лице може най-много да предприеме действия при евентуалното нарушение на правото му на собственост, което би произтекло от решение за конфискация на неговото имущество, но не може да се позове на това право, за да предотврати самото приемане на такова решение.
- 85 По изложените съображения на четвъртия въпрос следва да се отговори, че член 8, параграфи 1, 7 и 9 от Директива 2014/42 във връзка с член 47 от Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която позволява отнемането в полза на държавата на имущество, за което се твърди, че принадлежи на лице, различно от извършителя на престъплението, без това лице да има възможност да се конституира като страна в производството за конфискация.

По съдебните разноски

- 86 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноски. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (трети състав) реши:

- 1) Директива 2014/42/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 3 април 2014 година за обезпечаване и конфискация на средства и облаги от престъпна дейност в Европейския съюз трябва да се тълкува в смисъл, че държането на наркотични вещества с цел разпространението им попада в приложното ѝ поле дори когато всички елементи от състава на това престъпление са ограничени в една-единствена държава членка.
- 2) Директива 2014/42 трябва да се тълкува в смисъл, че не предвижда само конфискацията на имущество, което съставлява икономическа изгода, произтичаща от престъплението, за което извършителят на това престъпление е бил осъден, а че предвижда и конфискацията на имущество, което принадлежи на извършителя и за което сезираният с делото национален съд е убеден, че е придобито чрез друго престъпно поведение, при спазване на гаранциите, предвидени в член 8, параграф 8 от тази директива, и при условие че престъплението, за което посоченият извършител е осъден, е сред изброените в член 5, параграф 2 от посочената директива, и че това престъпление може да доведе пряко или косвено до икономическа полза по смисъла на същата директива.
- 3) Член 8, параграфи 1, 7 и 9 от Директива 2014/42 във връзка с член 47 от Хартата на основните права на Европейския съюз трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която позволява отнемането в полза на държавата на имущество, за което се твърди, че принадлежи на лице, различно от извършителя на престъплението, без това лице да има възможност да се конституира като страна в производството за конфискация.

Prechal

Passer

Biltgen

Rossi

Wahl

Обявено в открито съдебно заседание в Люксембург на 21 октомври 2021 година.

Секретар
A. Calot Escobar

Председател
K. Lenaerts